

De dichter Staring in Gouda

26

Tidinge 2017

Gert Jan Jansen

**Grote kans dat een geboren Geldersman verrast opkijkt, wanneer hij buiten de provinciegrens de naam Staring hoort. Dat geldt zeker voor iemand – zoals de schrijver van dit artikel – die school ging op de Lochemse Rijks HBS en MMS, het latere Staringcollege, en voor wie het Staringgebouw in Wageningen een begrip werd tijdens zijn studie. Als een soort herkenningmelodie komen de eerste twee regels boven uit Starings gedicht De hoofdige boer:
“Elk weet, waar ‘t Almensch Kerkje staat,
En kent de laan, die derwaart gaat.”**

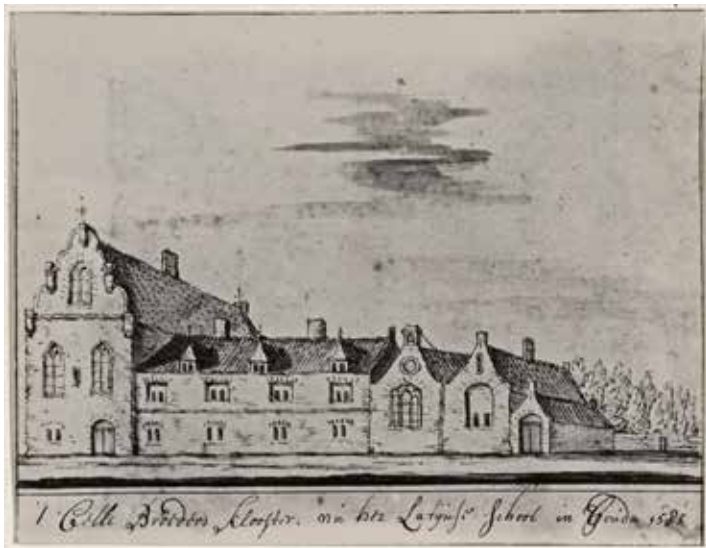
In *Tidinge* nummer 3 van vorig jaar duikt de naam Staring op.¹ De schrijvers van het artikel over Jan Wourdanus geven aan dat dichter A.C.W. Staring als kind in Gouda op school is geweest. Wie alle boeken over Gouda gelezen heeft, zou het kunnen weten. Jan Schouten maakt er melding van in zijn samenvatting van de geschiedenis van Gouda in de negentiende eeuw.² Schrijvend over het culturele leven in die eeuw brengt hij daar – met enige schroom – twee dichters van naam onder: Hiëronymus van Alphen en Anthoni Christiaan Winand Staring. Die schroom zal te maken hebben met het feit dat geen van beiden lang in Gouda gewoond heeft, terwijl dat ook nog eens in de achttiende eeuw was. Van Alphen wordt hier in 1746 geboren en woont slechts vier jaar in Gouda.

Portret van de zesjarige A.C.W. Staring, 1773, olieverf op doek door Pieter Frederik de la Croix (https://nl.wikipedia.org/wiki/Anthony_Christiaan_Winand_Staring)

A.C.W. Staring (in Gelderland hebben ze het nooit over Antoni Staring) heeft vanaf 1773 zo'n tien jaar op school gezeten in Gouda; eerst op de Franse school van meester Willem Muys en daarna –ter voorbereiding op een universitaire studie – zes jaar op de Latijnse School.

Starings komst naar onze regio is een gevolg van het vertrek van zijn vader Damiaan Hugo Staring in dienst van de V.O.C. naar Kaap de Goede Hoop. Moeder Sophia Wijnanda Ver Huell gaat mee. Hun zoon is dan zes

Tekening van Jan Stellingwerf van het Cellebroedersklooster waar nog in Starings tijd de Latijnse School was gevestigd (SAMH nr. 71573)

jaar. Voor vertrek laat zijn moeder Pieter Frederik de la Croix een portret van hem maken.³ De opvoeding wordt toevertrouwd aan oom Jacob Gerard Staringh, predikant in Gouderak. Zo beginnen de Goudse leerjaren van A.C.W. Staring. In de biografie van Evers⁴ staat dat zijn oom hem in Gouda op de Franse kostschool van meester Willem Muys plaatst. Dat is geen toptijd voor de jonge Achterhoeker. Muys drinkt nogal veel en de school verloopt. Tenslotte is Staring de enige pupil. Aan zijn zoon Wijndand vertelt hij later met afgrijzen over “de avonden

in eene groote school en de nachten in de leege slaapzaal”. Hieraan komt een eind wanneer Staring in 1778 naar de Latijnse School gaat, in die tijd gevestigd in het voormalige Cellebroedersklooster aan de Groeneweg.⁵

Hij zal – net als de andere leerlingen ‘uit betere kring’ – intern in het schoolgebouw gewoond hebben, want dat is voor de ‘scholargie’ een gebruikelijke bron van inkomsten.⁶ Volgens Evers heeft Staring echter ook op de Gouwe bij rector Petrus Dausij thuis gewoond. Dausij brengt de school tot bloei. Evers schrijft over luissterrijke promoties die plaatsvinden in het koor van de Sint-Janskerk. Staring leert zich vloeiend uit te drukken in het Latijn. In die periode schijft hij talrijke gelegenhedsgedichten in die taal. In de Nederlandse taal maakt hij gedichten op de rector, op familieleden en op schoolvrienden, zoals Willem van Hogendorp, een broer van de bekende Gijsbert Karel. Staring schittert voor zijn vertrek in 1783 naar de Akademie in Harderwijk met een Latijnse oratie, waarvoor hij de gouden penning krijgt. Dat moet aan het eind van het jaar gebeurd zijn, want in het archief van de Latijnse school bevindt zich een kwitantie die aangeeft dat hij voor het volle vierde kwartaal betaald heeft. De oratie vindt – anders dan Evers aangeeft – plaats in de ‘Fransche kerk’, alias de Gasthuiskerk. Pas vanaf 1784 vinden de halfjaarlijkse prijsuitreikingen en promoties plaats in het koor van de Sint-Jan.⁷

Ook schrijver en literatuurcriticus Conrad Busken Huet (*1826 – †1886) heeft over Staring en zijn relatie met Gouda geschreven.⁸ Hij meent dat de dichter veel aan dat verblijf te danken heeft. “Week na week” gaat hij naar de grote Sint-Jan. Volgens Busken Huet heeft Staring weinig nut getrokken uit de prediking zelf, want de bank voor jongelingen staat in de kerk “op zoo grooten afstand van den predikstoel (...) dat het niet mogelijk was (.....) een woord te verstaan”. Hij acht het denkbaar dat zij hun blik “laten weiden over de zedigste meisjes in het schip”. Er is echter een ander fenomeen in de kerk dat volgens Busken Huet Starings onverdeelde aandacht heeft: de Goudse glazen. Daaraan dankt hij voor een belangrijk deel “zijn kunstzin, de oud-vaderlandse wending van zijn geest, de degelijkheid van zijn talent en zijn sympathie voor het romantiseren”. Is het een waar-

1. J.W. Klein, A. van 't Riet en M. Rijkelijhuizen, ‘Speuren naar sporen van een 17e-eeuwse rector: Jan Wourdanus, rector van de Latijnse school’, in *Tidings*, jg. 35, 2017, nr. 3, 106-113.

2. J. Schouten, *Gouda van sluis tot sluis*, (Den Haag 1977), 129-130.

3. J.C. Boogman (red.), *A.C.W. Staring, dichter en landman, regionalist en nationalist*, (Zutphen 1990), 17.

4. M. Evers, *De vormingsjaren van A.C.W. Staring*, (Hilversum 1996), 217-218.

5. S.van der Mark-Hoevers, *Huize Groeneweg*, (Gouda 1986), 29-31.

6. SAMH, aco183, Archief van de Latijnse school te Gouda.

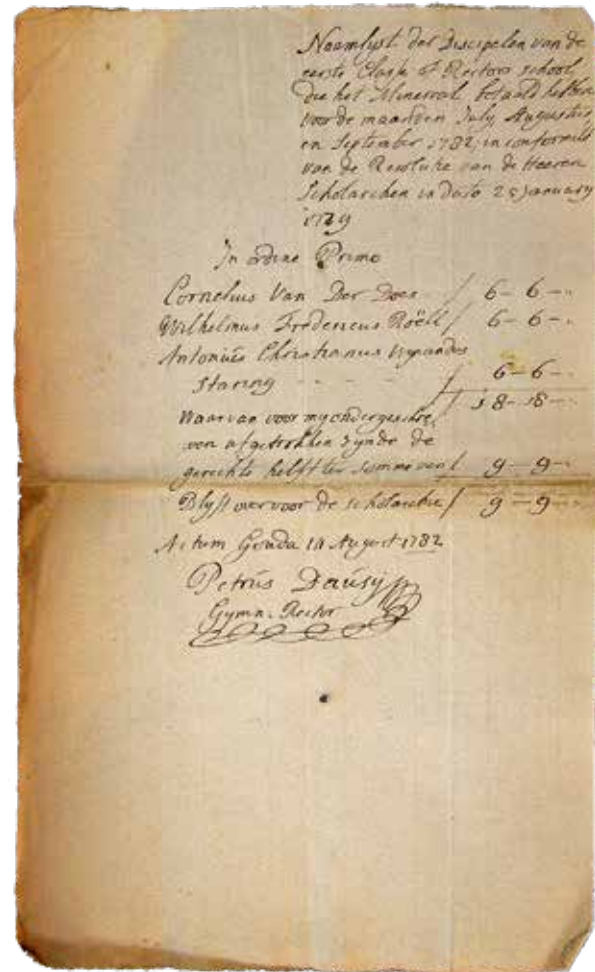
7. K., ‘Korte schetsen uit de geschiedenis van de Latijnse School. XI. DE ACHTTIENDE EEUW’, in *Bijvoegsel der Goudsche Courant*, 5 mei 1890.

8. Cd. Busken Huet, *Litterarische fantasien en kritieken I*, (Haarlem z.j.), 140-141.

neming van criticus Busken Huet, of een fantasierijke veronderstelling? Het moet worden afgewogen tegen de mededeling van Evers dat de jonge Staring zich 's zondags steevast onder het gehoor bevindt van zijn erudite oom die meer dan zestig jaar predikant in Gouderak blijft. In de Goudsche Courant wordt in die tijd een andere kanttkening gemaakt bij de opvatting van Busken Huet.⁹ Als de Goudse glazen zo bepalend zijn geweest voor de kunstzin van de jongeling Staring, welk een grote hoeveelheid kunstzin moet er dan niet ontwikkeld zijn bij Gouwenaars die dagelijks en levenslang de gelegenheid hebben de 'kerkelijke kunstgewrochten' te bewonderen? Voor de Goudsche Courant een vraag; voor ons een weet.

Busken Huet neemt in zijn *Fantasiën* ook de Goudse Glazen zelf onder de loep. Starings dichterlijke nalatenschap mag van hem vergeleken worden met het werk van Wouter of Dirk Crabeth: "een geheel, even volmaakt van teekening als schitterend van koloriet, zamengesteld uit een aantal in zichzelf schijnbaar onaanzienlijke deelen". De literatuurcriticus voerspelt dat deze "brokjes vensterglas, in lood gevat" door het verre nakomelingschap geprezen zullen worden als een uit één stuk gegoten monument van kunst en arbeid.

Terug naar de aanleiding tot dit artikel. Waarom komt Staring ten tonele in *Tidings* nr. 3? Volgens Klein, Van 't Riet en Rijkelijkhuisen koopt Staring rond 1822 het Maerlanthandschrift met de zogenaamde Rijmbijbel van een medicus in Zutphen. Jan Wourdanus had het in 1657 gekregen van zijn leerling Simon van Leeuwen. Zou Staring bij de koop nog aan Gouda gedacht hebben?

Bewijs van betaling van het minerval (schoolgeld) door A.C.W. Staring, getekend door rector Petrus Dausij van de Latijnse School, voor het 3e kwartaal 1782 (foto archief Latijnse school SAMH)

9. Goudsche Courant van 3 maart 1875.